

hronika sobe

mihajlo pantić

Nagrižen grudoboljom, s koferima prepunim spisa i završenom advokaturom, Kazimirov deda se, jednog davnog jutva, vratio iz dobrovoljnog porodičnog progonstva. Bolest dosade, koja je u to vreme harala gradom, povukla se neposredno pre njegovog dolaska i malobrojni ljudi, izmislili iz kućnih azila, trepćući naspram zaboravljene svetlosti, mogli su videti njegovu pognutu figuru jekičara kako polako odmiče glavnom ulicom, pokušavajući da u sećanju oživi poneki zaboravljeni detalj. Svi povratnici su uglavnom isti i tek se u ponečemu, u nekoj nevažnoj sitnici, razlikuju. Nastavljajući s uništavanjem porodične tradicije odgajivanja pasa, Kazimirov deda odlučio se na poslednji korak. Prodao je manufakturu i trgovinu psećih ogrlica i tako zauvek raskrstio sa prošlošću. Ali, nigde u nevidljivim činjenicama, moglo se naslutiti da je to, istovremeno, i skriveni znak početka odumiranja porodice. On se na to nije obazirao, imao je dobar odgovor u svom preslabom zdravlju i već je zamišljao sebe u dnu dugačkih, tamnih prostorija buduće kuće, kako sedi za teškim orahovim stolom i osluškuje jedva приметni šum cipela nepoznatih koji dolaze, ispisuju menice, traže pozajmice, plaćaju kamate, obavljaju poslove. Zadržao je, tek reda radi, nekoliko starih, degenerisanih životinja.

I kvart isluženih kuća, od čijeg zakupa su se preci nekada verovatno održavali, nije ostao pošteđen – novac je valjalo uložiti u unosnije poslove. Stračare koje niko nije hteo da otkupi porušene sa njihov materijal namenjen građenju nove zgrade. Prilikom rušenja, između greda i ispod ispucane, nabijene ilovače, pomaljali su se okamenjeni delovi psećih kostura. Po zamisli i nacrtu nekadašnjeg dedinog prijatelja, nekog grbavog poluarhitekta sa lišajnim licem, pristupilo se podizanju nove građevine. Kapanje temelja otkrilo je pravilni točrt nekog starog zdanja, možda psećeg svetlišta, kupaćica ili javne kuće. Podrumi, prizemlje, dva sprata, stepeništa, tavan. Pazilo se da spoljni izgled bude jednostavan, čvrst i jasan, bez preterivanja u detaljima. Rasipnost i suvišna ornamentika sigurno ne bi promakli nepoverljivim očima i smetali bi poslu – mislio je deda. Zidari dovedeni iz udaljenih provincija, sa nesigurne granice, lakomi na novac, ali uvek u poslu, završili su kuću nešto pre roka; kada je postavljen skelet krova, nadnice su, po dogovoru, isplaćene u starom srebru i toplim pokrivačima od pseće kostreti. Vrednost papira bila je nesigurna, sve se pretvaralo u retke metale, svećnjake, violine i ikone slikane nekoliko godina po istim uzorima.

Ponekad, mada toliko retko, da ponovljeni prizor uvek prouzrokuje neprijatno iznenađenje, i tek se u kasnijem prisećanju otkrije da je reč o staroj, izlizadoj i gotovo običnoj pojavi, ugledam skrušenu povorku za psećim četvoropregom. Između zastakljenih strana položena je velika, otvorena kartonska kutija za cipele i u njoj telo nekog prastarog psa. Pažljivi posmatrač, kome, uz to, duboka žalost ozbiljnije ne remeti osećaj za detalje, može između proređenog psećeg krzna videti ogolelu površinu kože koja, svojom bojom, neobično podseća na nekad izgubljeni ljudski pigment.

Nameštaj je kupovan komad po komad, ali sa ukusom i skromnošću, plaćan uvek više nego što je zaista vredeo. Time je nadoknađivana žalost koju su osiromašeni osećali rastajući se od dragih predmeta. Postignuto je ono što se htelo – bar je u prvo vreme tako izgledalo. Utisak pristojnosti, štedljivosti, uopšte, dobrog poslovanja, prečutno je privoleo sve neodlučne klijente da novoj firmi povere svoje namožene, sumnjive poslove. Vreme je, kao i uvek, bilo hirovito i nesigurno, propadalo se i bogatilo preko noći.

Kazimirov otac umro je mlad, tek što je posvršavao neke važnije poslove pre ulaska u očekivani ortakluk s dedom. Završio je privatne škole, proveo nekoliko godina u smirivanju pobunjenih provincija, vratio se, oženio i dobio sina. Bio je privržen psima i činilo se da nataložena porodična navika opet izlazi na videlo. Ali, nestao je pre vremena. Sem nekoliko njegovih slika i stihova uz mladih dana, nije ostalo ništa drugo po čemu bi ga izvan porodice duže i značajnije pamtili. Pisao je epigonsku anakreontiku s izlzanim sinestezijama, a nekoliko pesama napisanih po povratku, u kojima je, kako izgleda, uspeo da propeva na sopstveni način, Kazimir nije uspeo da pronade. Smešio se sa požutelih fotografija, neznan, gotovo dečak, paperjaste brade, rano očelavio, nekako odsutno i daleko, kao svi ljudi s teškom kratkovidnošću.

Posebnu porodičnu vrednost, relikviju najvišeg mogućeg reda, predstavljala je medalja osvojena na psećim trkama, u vreme dok je nešto tako još bilo moguće i dozvoljeno. Čuvana je u potamneloj drvenoj vitrini s kristalnim prozorima, položena na kutiju pištolja za dvoboje, čime je nedvosmisleno stavljeno do znanja šta čeka moguće lopove. U godinama najranije mladosti Kazimir je, o praznicima, vođen u gostinsku sobu, gde je deda u prisustvu svih članova porodice, probranih gostiju i pasa, direktnih potomaka pobednika, otvarao vitrinu i pokazivao znamenja. Sledio je obilni ručak koji je kasnije bio centralna tema svih tračeva i razgovora tokom šetnji razmaženih ljubimaca.

Pomislim, ponekad, obično u vreme dok »grad grezne u mulj popodnevnih odmora« (beleži jedan bogohulni hroničar), kako odjednom sve zauvek nestane i, neprijatno naježen, odmahnem glavom. Strah me napuštenih psećih pologa, prepunih lišajeva i otpale dlake.

Sluteći pripremu zavere, vlasti su, pod sumnjom da je i Kazimirov deda njen učesnik (a sledeći nepisano pravilo po kojem lojalni iz jednog prevrata u sledećem obično postaju zaverenici), prilikom iznenađenog upada teško oštećile zgradu i protrole njene stanare. Da su pogrešile videlo se tek pošto je u gradu ubrzo potom, nastao nered bezvlada. Deda je umro svega nekoliko dana posle toga, ne mogavši da podnese težinu neopravdane klevete: sahranjen je, prema propisima, godinama ponavljanim ritualu, u zajedničkoj grobnici, pored Kazimirovog oca i obredno posut psećim pepelom.

Kazimir se nije dobro sećao tih obezglavljenih vremena. Majka je, zajedno s upaničenom posluhom, lutala po starim, polusrušenim odajama. Tišina se taložila, bivalo je pusto, i činilo se da njeni koraci nasilno remete mir u sobama zadišućim neupravo prohujalim sahranama. Priključili su se nepreglednim kolonama, koje su, u strahu, kružile kvartovima. S vrha napuštenog psećeg sanatorijuma mogu videti izbrzdani reljef grada s neprirodnim, živim irazsinama, nalik crnoj morskoj zvezdi poremećene simetrije.

Grupa zaverenika, koja je zakratko prigrabila vlast, na brzu ruku je popravila zgradu, i u nju se, sledeći nemuštu tradiciju iskopina, uselio bordel namenjen novim moćnicima. Bele, prozirne hetere stajale su ispred naprslih biljurnih ogledala Kazimirovog dede, milovale grud i posmatrale svoje izlomljene likove. Nisu znale zbog čega odsjaj lika u ogledalima biva lepši od onoga koji stoji pred njima i pozajmljuje im svoj oblik. To neresivo pitanje odbacuje jedini mogući, mada prilično proizvoljan odgovor, da je reč o blagim, oku neprimetnim iskrivljenjima, koja iznova grade i ulepšavaju lice ogledanog. Poluobučene i polupijane, uz glasan kikut, jurile su stepeništem, između nevešto spletenih statuta od alabastera, pripremajući se za narednu noć tokom koje će ponuditi svoje meso, lažnu putenost i mazno grgutanje glasova. Taj iščašeni paviljon s pretumbanim stvarima, knjigama i slikama ukočenih vladara bačenih u podrum, pored gomile starudije, nestao je naglo, isto onako kao što se i pojavio. Trag njegovih privremenih stanara gubi se u nerazumnom i zamršenom klupku panike, negde u nesigurnim zavesama bogaljovog vremena.

Majka se s Kazimirom vratila mnogo kasnije, kada je već sve bilo sređeno. Ovoga puta, umesto posluge, dočekali su ih novi, punopravni stanari – bučni i neobrijani, s puno stvari, nepotrebne dece, zarozanim ženama i neplemenitim psima, nalik kakvom zalutalom plemenu. Stari vlasnici dobili su stan na drugom spratu, gde su se nekada nalazile sobe za odmor. Raspored je pri aljkavoj opravi menjan,

bez nekog smišljenog plana. Umesto nekoliko prostorija i balkona odakle se otvarao vidik prema zidovima susednih zgrada i delovima bedema, ušli su u dve skućene, priljave prostorije.

Ne bih mogao da se setim gde sam susreo Kazimirovu majku – možda sam u kinološkom muzeju video njenu bledu, savijenu figuru, svu u crnini; možda sam je primetio u podrumu opustele kuće kako iz hrpe stareži izdvaja sliku njegovog oca, otire je rukavom i plače; možda sam je zatekao kako nevešto glumi snošaj na filmskom platnu, na očigled svih posetilaca kinoteke; možda prilikom neke šetnje, u prolazu, slučajno, dok je posle mnogo vremena izvodila pse koji su i dalje bezglasno nastanjivali njihovom kuću, ne primećujući pridošlice i vlastitu polubraču – ali da sam je video, to sigurno. Spavala je u prednjoj sobi, i retko da ga je posećivala. Odlazila je i vraćala se, a da Kazimir nikada nije saznao kuda ide i kada će ga se ponovo setiti. Uostalom, bilo mu je svejedno, napolju je i onako proticalo neko pospano, prašnjavo vreme. Psi koji su zbog alergije, opadanja dlake i gnojnih čireva retko izlazili, motali su se po stanu, ne ostavljajući senku za sobom. Pošast je verovatno poticala od nadražujućeg mirisa lišajeva koji su nicali po zidovima. Njihovo uklanjanje ostavljalo je na površini površini opeke krvav, kružni trag. Prisanjam dlan na otvorenu ranu zida, sklanjam ga i vidim kako lišajevi pokušavaju da se uhvate za providnu kožu. Ali, ja sam imun. Ostajao je sklopčan u svojoj sobi, sećajući se davnih izleta, psećim četvoropregom, nedeljom, u udaljene, nepoznate delove grada. U vazduhu su lebdele očeve pesme i dedin kašalj; mirisalo je na prosutu spermu i mast za pseće kraste. Budio se noću. U jednom uglu, zabacane glave, žmureći, otac je mrmrlao okrajke stihova – nasuprot njega, oslonjen o štap, stajao je deda, listao neke požutele spise i pljuvao krvavozeleu sluz na podu. Između njih kružile su pseće senke, iste one što se preko dana nisu mogle videti. Ustajao je i pokušavao da dodirne neku od zalutalih hetera. Izmicale su mu. Posle bi se hvatale za ruke, okruživale ga i igrale, režeći, neku pravdnu igru. Dedi je zveckala proteza, kezio se, ali mu to nije smetalo da pride jednoj od onih što su u kući ostale zauvek. Otac je lizao pupak najmlađoj, obgrlivši njena stegna. Pali bi zatim na pod. Sve se ponavljalo iz noći u noć; posle mlitavo provedenog dana, obično u igri sa psima, Kazimir je posmatrao tu predstavu. Začudo, nikad ga nije bilo strah. Pokušavao je da gleda kroz prozor. Ništa nije video. Uspavljivalo ga je ravnomerno pseće disanje i on se polagan lišavao spoljnih čula. Oni su sedali na ivicu njegovog kreveta i pevali mu uspavanke. Ujutru se budio čist, kao okupana beba. Majka mu je ponekad donosila čaj, milovala ga po glavi i izlazila na prstima. Ništa nije razumeo. Slike su se smenjivale, naopipljive, neproživljene. Bio je umoran. Sve se ponavljalo. Kasno noću, pazeći da ne remeti njegov san, majka se pažljivo iskradala i sa psima odlazila u neko udaljeno predgrađe.

Iako malo uvučen u udubljenje zida, da me ne bi neprestano gazili i spoticali se o moje noge, ipak osećam knožni miris pseće truleži i mlaku promenu svetla čiji suptilni dopir kroz proreze rebara polusrušenog krova Kazimirovih.

Ujutru je listao akta svog dede: »Ovim ugovorom obavezuje se...« Zagledao je vodene žigove, pečate, potpise, izjave svedoka, spise. Pokušava da sastavi bar neku očevu pesmu, čiji su stihovi bili ispisani na marginama delovodnika: »I proplakamo odmah, /besciljno, slomljeno, tekoće suze naše/, od mene ostade samo kocka bola, /sada te gledam preko isparenja muzike i vinske čaše«. Majku o tome nikada ništa nije pitao. Znao je da bi je to povredilo. Sve je pronalazio u odbačenim papirima, povučenu u prigušenu svetlost sobe, mimo bučnih, nezanimljivih događaja koji su se odvijali negde tamo, napolju, na žamorom i psećim lavežom pretovarenim trgovima.

Kada je Kazimir umro, majka je ostala sama, ali je ubrzo kupila najneophodnije stvari i otišla zauvek. On nije hteo da napušta stan; sve mu je govorilo da bi trebalo da ostane u svojoj sobi, zajedno s precima, psima i posetiteljima. Deda ga je podučavao advokaturi, s ocem se upuštao u beskonačne razgovore o lepjoj književnosti. Kada nisu stajale pred ogledalima, hetere su ga dodirivale beskrvnim, bolesnim prstima, dopuštajući mu da upoznaje njihove prebige. Razloge takve odluke sasvim je lako pronaći, ali ostaje nejasno kada je i kako Kazimir odlučio da napiše ovu nepouzdanu hroniku svoje opustele sobe.